

**Vindelns
Kommun**

Datum:
2020-12-15

Diarienummer:
K-2020-364

Mål i arbetet som samisk förvaltningskommun

Fastställda av kommunstyrelsen den 15 december 2020, § 246

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
INLEDNING	3
REGERINGENS MINORITETSPOLITISKA MÅL	3
DET SAMISKA SPRÅKEN	3
Språksituationen i Vindelns kommun.....	4
SAMER I VINDELNS KOMMUN	4
Samebyar	4
Sameföreningar och samiska organisationer.....	5
MÅL OCH RIKTLINJER.....	7
1. Inflytande och delaktighet för samer	7
2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna	8
3. Barn och unga	8
4. Äldreomsorg.....	9
5. Synliggörande och informationsinsatser.....	9
6. Samverkan och språkvitalisering	9

INLEDNING

Från och med 1 februari 2019 ingår Vindelns kommun i förvaltningsområdet för samiska. Samerna är en av Sveriges fem nationella minoriteter och urfolk i Sverige. Enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk ska det allmänna främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Det ska vara ett särskilt fokus på barns utveckling av kulturell identitet och användning av minoritetsspråket. De nationella minoriteterna ska också ges möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och samråd ska hållas med minoriteterna i sådana frågor.

Inom förvaltningsområde för samiska har den enskilde rätten att använda samiska vid muntliga och skriftliga kontakter med kommunen. Det innebär en skyldighet för kommunen att ge muntligt svar på samiska och att, om den enskilde begär det, även översätta beslut och beslutsmotivering i ett ärende till samiska. Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska och man är skyldig att när så efterfrågas erbjuda plats inom förskoleverksamhet och äldreomsorg där hela eller en väsentlig del av verksamheten bedrivs på samiska.

Vindelns kommun har med anledning av detta påbörjat dialogen med samerna i kommunen genom en samisk arbetsgrupp i Vindelns kommun. I gruppen har det förutom politiker och tjänstemän från Vindelns kommun ingått representanter för Rans sameby, Grans sameby, Landsförbundet Svenska samer samt Älguogåhtie- Umesamer i samverkan.

Detta dokument är framtaget av arbetsgruppen som förslag till Vindelns kommuns till mål och riktlinjer för sitt arbete med samerna som urfolk och nationell minoritet i kommunen.

REGERINGENS MINORITETSPOLITISKA MÅL

Den svenska minoritetspolitikens mål är att ge skydd för de nationella minoriteterna och att stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

I februari 2000 ratificerade Sverige Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (ramkonventionen) och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (minoritetsspråkskonventionen). I samband med Sveriges ratificering infördes minoritetspolitiken som politikområde inom den svenska stadsbudgeten. Samer, romer, judar, sverigefinnar och tornedalingar erkändes som nationella minoriteter. De nationella minoritetsspråken är samiska (alla varieteter), romani chib (alla varieteter), jiddisch, finska och meänkieli (alla varieteter). Samerna har även en särställning i egenskap av urfolk i Sverige. I oktober 2010 fastslog Sveriges regering att samerna därför har erkänts som ett folk i grundlagen.

DET SAMISKA SPRÅKEN

Samiska tillhör den finsk-ugriska språkfamiljen. Finska, estniska, liviska och ungerska tillhör samma språkfamilj och är alltså släkt med varandra. Till samma grupp hör också några andra språk som talas av folk i nordvästra Ryssland, till exempel urdmurtiska, mordvinska, mari och komi.

Samiskan indelas i tre huvudspråk och de i sin tur i nio varieteter. Huvudspråken är östsamiska, centralsamiska och sydsamiska.

Östsamiska varieteter talas på Kolahalvön i Ryssland. Centralsamiskans varieteter talas i Finland, Norge och Sverige och Sydsamiska varieteter talas i Norge och Sverige.

I Sverige talas nordsamiska, lulesamiska och pitesamiska som hör till den centralsamiska huvuddialekten, samt umesamiska och sydsamiska. Gränserna mellan språken är inte skarpa.

Språksituationen i Vindelns kommun

Vindelns ligger inom umesamiskt område, vilket i stora drag omfattar norra Västerbotten och södra Norrbotten. Gränser mot sydsamiskt område i söder och pite- lulesamiskt område i norr. Vindelns är ett område där den så kallade språkbytesprocessen pågått under lång tid. Språkbytesprocessen innebär att användande av majoritetsspråk minskar minoritetsspråkets användning. Ume- och sydsamiskan talas av få och bedöms som hotade. Inom kommunen talas det även nordsamiska både genom ättlingar till tvångsflyttade nordsamer och genom idag inflyttande samer. I skolan tillgodoses modersmålsundervisning i sydsamiska, umesamiska och nordsamiska genom fjärrundervisning.

SAMER I VINDELNS KOMMUN

Antalet samer i Vindelns kommun som är upptagna som röstberättigade i sametingets röstlängd är ca 30 st. Eftersom alla samer inte registrerat sig i röstlängden till sametingsvalet och att barn under 18 år inte heller finns med, är siffran inte detsamma som antalet samer som är bosatta i kommunen.

Under tider under året som renskötsel bedrivs i kommun bor rensköttande samer i Vindelns kommun. Dessa personer är ofta folkbokförda i andra kommuner, t.ex. Sorsele kommun.

Samebyar

Samebyar⁵ är en ekonomisk och administrativ sammanslutning som regleras i rennäringslagen. Det finns 51 samebyar i Sverige inom renskötselområdet som sträcker sig från Idre och Dalarna i söder till Könkämä och Treriksröset i norr. I Västerbotten finns 101 renskötsel företag och totalt 51 642 renar enligt Sametingets statistik 2013/2014.

I Vindelns kommun verkar följande fem av sju samebyar i Västerbottens län:

Svaipa sameby

Svaipa sameby är en fjällsameby i Norrbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker i Arjeplogs kommun. Samebyns vinterbetesmarker finns i Skellefteå, Umeå och Vindelns kommuner.

Grans sameby

Grans sameby är den nordligaste fjällsamebyn i Västerbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker dvs. mark där renskötseln får bedrivas året om, inom Arjeplog och Sorsele kommuner. Samebyn har sina vinterbetesmarker, där renskötsel enligt sedvana får bedrivas mellan 1 oktober – 30 april omfattar Sorsele, Lycksele, Vindeln, Skellefteå, Robertsfors och Umeå kommuner.

Rans sameby

Rans sameby är den andra fjällsamebyn i Västerbotten norrifrån räknat. Sameby har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen inom Sorsele kommun medan vinterbetesmarken omfattar Sorsele, Lycksele, Vindeln och Umeå kommuner.

Ubmeje tjeälldie

Ubmeje tjeälldie är den tredje fjällsamebyn norrifrån räknat inom Västerbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker inom Sorsele och Storumans kommuner medan vinterbetesmarker finns inom Storuman, Sorsele, Lycksele, Vindeln, Bjurholm, Vännäs, Nordmaling och Umeå kommuner.

Vapstens sameby

Vapstens sameby är den fjärde fjällsamebyn norrifrån räknat inom Västerbottens län. Samebyn har sina åretruntmarker ovan odlingsgränsen inom Storuman och Vilhelmina kommuner. Samebyns vinterbetesmarker omfattar Lycksele, Vindeln, Bjurholm, Vännäs, Umeå och Nordmalings kommuner.

Sameföreningar och samiska organisationer.

Många samer är medlemmar i lokala och regionala samiska föreningar eller rikstäckande samiska organisationer. I Vindeln finns ingen lokal sameförening men samer i Vindeln deltar sannolikt i verksamhet hos närliggande sameföreningar eller samiska organisationer.

Inom Vindeln kommun verkar medlemmar mest troligt bland annat från dessa föreningar och organisationer:

Såhkie - Umeå Sameförening

Såhkie är en lokal förening med säte i Umeå. Den bildades 1977 och har till uppgift att tillvarata och främja samiska intressen. Såhkie verkar för att sprida information om samer och den samiska kulturen. Sedan år 2000 anordnar Såhkie Ubmejen Biejviah (samiska veckan i Umeå). Såhkie driver Tráhppie – samiskt kulturhus, café och butik som ligger på Gammliä där aktiviteter anordnas. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer, familjer samt stödmedlemmar.

Liksjuon Sámiensiäbrrrie - Lycksele Sameförening

Lycksele Sameförening är en lokal förening med säte i Lycksele. Föreningen verkar för den samiska kulturen i hela Lycksele och Ume Lappmark. Föreningen håller till på Gammplatsen i Lycksele, där de uppfört ett antal kåtor enligt samiska traditioner, för att på så vis föra vidare Lyckseles samiska arv. Föreningen arrangerar varje år en samisk

vecka, Liksjuon Biejvieh. Medlemskap i föreningen kan tecknas av enskilda, familjer samt stödmedlemmar.

Ammarnäs Sameförening

Ammarnäs Sameförening är en lokal förening med säte i Ammarnäs. Föreningen arbetar aktivt med att främja den samiska kulturen. Föreningen har en samegård i Ammarnäs där de ordnar aktiviteter, middagar och andra aktiviteter. Varje år, helgen före midsommar, arrangerar föreningen "Lapphelgen" i Ammarnäs. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer.

Álguogáhtie- Umesamer i samverkan

Föreningen Álguogáhtie är en regionalt verksam förening som arbetar för att främja umesamiskans språkliga utveckling, stödja språklig och kulturell identitet med förankring i det umesamiska området samt företräda umesamiska intressen. Föreningen är aktiv i att revitalisera umesamiskan. Det pågår arbete med texter och läromedel som används i kurser på olika nivåer från förskola till universitet. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer.

Sáminuorra

Sáminuorra är den samiska riksungdomsorganisationen i den svenska delen av Sápmi. Organisationens uppgift är tillvarata och främja samiska ungdomars intressen och rättigheter. Sáminuorra driver politik och för fram medlemmars intressen, skapar mötesplatser för unga samer och arbetar för att skapa så bra förutsättningar som möjligt för framtiden. Sáminuorra arbetar för samer i alla delar av Sápmi och utanför det samiska kärnområdet. Organisationen bedriver bland annat verksamhet projekt. Medlemskap kan tecknas av enskilda ungdomar, familjer samt stödmedlemmar.

Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuoha

Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuoha är ett förbund för samiska renägare. Förbundet har som målsättning och uppgift att verka för bevarande och utveckling av rennäringen. De har också till uppgift att bevaka och främja renägarnas sociala, ekonomiska och rättsliga intressen. Renägarförbundet/Boazoeaiggádiid oktavuoha är öppen för alla samiska renägare i Sverige och deras familjemedlemmar. Även stödande medlemskap kan tecknas.

Slow Food Sápmi

Slow Food Sápmi är en branchorganisation för samisk mat och företräder samiska mathantverkare och samer intresserade av samisk mathållning. Organisationen fokuserar på att utveckla, tillvarata och marknadsföra samisk mat samt samernas rätt till att producera sin egen mat, matsuveränitet. Medlemskap tecknas av enskilda företag eller privatpersoner.

Landsförbundet Svenska Samer

Landsförbundet Svenska Samer är en riksorganisation vars huvudsakliga syfte är att stödja och utveckla det samiska samhället. Organisationen är sprungen ur den tidigare Samernas Samarbetsnämnd som bildades i mitten på 1970-talet av Aslak Partapouli som var bosatt i

Stockholm. Stadgar antogs den 12 november 1977. Organisationen arbetar bland annat med att revitalisera de samiska språken och verka för barns- ungas- och äldres livskvalité. Medlemskap kan tecknas av föreningar och organisationer samt enskilda personer.

Same Ätnam

Riksorganisationen Same Ätnam är Sveriges äldsta samiska riksorganisation. Initiativet till att bilda en gemensam riksorganisation togs på den Stora samiska ungdomskonferensen i Sorsele den 17-19 mars år 1944. Året där på bildades Same Ätnam. Organisationens uppgift har varit, och är att tillvarata och främja samiska intressen kulturellt, socialt, rättsligt och ekonomiskt. Medlemskap kan tecknas av enskilda personer och familjer. Medlemskap kan tecknas av föreningar och sammanslutningar, enskilda personer samt stödmedlemmar.

MÅL OCH RIKTLINJER

Vindelns kommuns ska i enlighet med lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk anta mål och riktlinjer för sitt arbete. Detta dokument innehåller mål för arbetet med samers rättigheter enligt lagen. Målen ska integreras i Vindelns kommuns övergripande arbete med mål. Riktlinjer ska antas utifrån dessa mål.

Dokumentet innehåller också förslag till åtgärder för att uppnå målen. Åtgärder ska integreras i Vindelns kommuns verksamhetsplaner.

Målen är indelade i sex olika insatsområden:

1. Inflytande och delaktighet för samer
2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna
3. Barn och unga
4. Äldreomsorg
5. Synliggörande och informationsinsatser
6. Samverkan och språkrevitalisering

1. Inflytande och delaktighet för samer

Enligt lagen ska förvaltningsmyndigheter ge de nationella minoriteterna möjlighet till inflytande i frågor som berör dem och så långt det är möjligt samråda med representanter för minoriteterna i sådana frågor.

Mål

Vindelns samiska befolkning ska känna sig delaktiga i frågor som berör dem och erbjudas möjligheten att påverka kommunens beslut trots att de är i minoritet.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

2. Rätten att använda samiska hos myndigheterna

Enligt Lagen om nationella minoriteter har enskild rätt att använda samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med kommunen i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet. Om den enskilde använder samiska i ett sådant ärende är kommunen skyldig att ge muntligt svar på samma språk.

Mål

Samiska kan användas vid skriftliga och muntliga kontakter med Vindelns kommun.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av berörda förvaltningar. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

3. Barn och unga

Vindelns kommun ska särskilt främja barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket

Vindelns kommun har som förvaltningskommun skyldighet att erbjuda barn vars vårdnadshavare begär det möjlighet att få förskola helt eller till väsentlig del på samiska. Flerspråkighet ska ses som en styrka och grunden för barnens språkutveckling läggs i förskoleålder. Förskolan är betydelsefull i arbetet att revitalisera språket och ge barn tillgång till språket och kulturen.

Enligt skollagen har alla barn och unga med ett annat modersmål än svenska rätt till modersmålsundervisning i grund och gymnasieskolan.

Mål

Samiska barn ska ges förutsättningar att känna trygghet och stolthet för sin kultur och sitt språk.

Samiska barn ska ges förutsättningar att redan i förskolan kunna lära sig samiska och få en grundläggande kunskap om samisk kultur.

Samiska barn i grundskolan ska ges förutsättningar att i lära sig samiska och en få gedigen kunskap om sin samiska kultur.

Det samiska språken och kulturen är en naturlig del av skolverksamheten i Vindelns kommun.

Alla elever har grundläggande kunskaper om samer som urfolk och samisk kultur, språk,

religion och historia.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska antas av Barn- och utbildningsnämnden samt Socialnämnden. Åtgärder ska antas i Barn- och utbildningsnämndens samt Socialnämndens verksamhetsplaner.

4. Äldreomsorg

Rätten att använda samiska inom äldreomsorg är betydelsefull av flera skäl. Främst handlar det om att göra sig förstådd och kommunicera med personalen. Det är viktigt av den anledningen att det språk som man senast lärt sig kan försvinna med åldern medan kunskaper i modersmål består. Att vistas i en miljö där personal och boende talar ens modersmål och har gemensamma erfarenheter kan betyda mycket för den som är äldre och kanske sjuk. I detta sammanhang är inte bara språket utan också de kulturella värdena viktiga.

Mål

Samer som är i behov av äldreomsorg erbjuds möjlighet att använda sitt samiska språk och ta del av samisk kultur i kommunens omsorg och service.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Socialnämnden. Åtgärder ska antas i Socialnämndens verksamhetsplaner.

5. Synliggörande och informationsinsatser

Information och synliggörande av samiskt språk och kultur påverkar majoritetsbefolkningens acceptans och förståelse för renskötsel, samisk kultur och den samiska befolkningen.

Mål

Samer i Vindelns kommun upplever att de kan vara stolta över sin kultur och sitt språk och att de inte behöver dölja sin identitet. Samer bemöts med respekt och samers rättigheter respekteras. Samer känner sig hemma i Vindelns kommun.

Riktlinjer

Delmål, riktlinjer och policys till stöd för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.

6. Samverkan och språkrevitalisering

Det finns 25 kommuner i Sverige som ingår i förvaltningsområde för samiska. Utöver det finns det förvaltningsmyndigheter som också har skyldigheter enligt lagen om nationella minoriteter, t.ex. regioner. Samverkan är nödvändig för att målen ska kunna uppfyllas. Att samverka med andra förvaltningskommuner vilket ger både ekonomiska och praktiska fördelar. Ume- och sydsamiska är hotade språk. Behovet av att revitalisera ume- och sydsamiska är mycket akut och insatserna bedöms vara stora. Nordsamiska i sydsamiskt

område bedöms som hotat och behöver samma stöd som andra varieteter. Det finns inga läromedel i umesamiska, förutom egentillverkade.

Mål

Vindelns kommun är en drivande aktör i samverkan med andra myndigheter och organisationer för att uppnå målen med minoritetspolitiken och för att bidra till revitalisering av samiska språket.

Riktlinjer

Delmål och riktlinjer för måluppfyllelse ska fastslås av Kommunstyrelsen. Åtgärder ska antas i Kommunstyrelsens verksamhetsplaner.